

SARCINILE AUTORITĂȚILOR SOVIETICE ÎN PRIVINȚA PRESEI SCRISE DIN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN PRIMUL DECENIU POSTBELIC (1944-1953)

Abstract

The article aims to analyze the tasks before the Soviet authorities with regards to the Moldavian SSR print media since their return to territory, in the spring of 1944, and until Khrushchev's accession to power.

The author focuses on identifying and analyzing the measures taken by the central and republican-level party-state leadership during the Stalin period (1944-1953), in order to make the best use of the print media's potential as a mass-information and propaganda means in achieving the Soviet regime's political goals in this newly annexed territory. Special attention will be given to the actions of the local party bodies regarding the improvements to the technical-material and cadres base of the Soviet Moldavia's print media, as well as to the efforts to turn the latter into an integral part of the power structure and an effective means of control and propaganda.

Keywords: *Tasks of communist authorities, written press, Moldovan RSS, period Stalinist.*

Deși victoria în cel de-al Doilea Război Mondial a ridicat prestigiul internațional al URSS și a consolidat pozițiile regimului în interiorul țării, conștient de vulnerabilitatea sa în fața oricăror provocări majore interne sau externe după patru ani de eforturi epuizante de război, acesata a întreprins o serie de acțiuni urgente în vederea consolidării controlului asupra vieții interne, în special în teritoriile recent anexate. Supusă ea însăși controlului strict al partidului, mass-media sovietică, datorită calității de instrument politic și amplelor capacități organizatorice, a fost chemată să joace un rol important în eforturile de consolidare a regimului și de realizare a obiectivelor postbelice ale acestuia¹.

* **Mariana Bagrin** – doctor în istorie, conferențiar universitar, cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie, mun. Chișinău. E-mail: marybagrin@yahoo.com

¹ Ovsepyan R.P., *Istoriya noveyshey otechestvennoy zhurnalistiki* (uchebnoye posobiye), Glava 5. Zhurnalistika poslevoynnogo desyatiletia (1946-1956 gg.)/Pod redaktsiyey YA.N. Zasurskogo, M., Izd-vo MGU, 1999; <http://evartist.narod.ru/text/57.htm>

În ceea ce privește Basarabia, odată cu reinstaurarea regimului sovietic în 1944 și restabilirea structurilor sovietice și de partid, a fost reluat procesul de înlocuire a sistemului social, politic și economic existent, precum și redivizarea teritorială și administrativă a teritoriului, inițiate încă în 1940.

Întrucât presa locală urma să joace un rol esențial în amplul proces de educație politică și ideologică a populației republicii, subordonarea acesteia s-a aflat printre primele măsuri luate de noile autorități. Acest lucru s-a făcut prin intermediul mecanismelor descrise de Brian Mc Nair în lucrarea sa *Glasnost, Perestroika and the Soviet Media*, care includeau „dreptul partidului de a acorda autorizații, finanțare și acces la facilitățile media; monopolul său asupra procesului de elaborare a politicilor mass-media; controlul asupra selecției cadrelor superioare de conducere din domeniul presei; conducerea și supravegherea formării jurnalistice”²; și, în cazul în care toate cele mai sus-menționate eșuau să producă rezultatul dorit, utilizarea cenzurii².

Reabilitarea postbelică prin mobilizarea în masă a populației locale în teritoriile anexate de Moscova în urma Pactului Molotov-Ribbentrop s-a dovedit mai dificilă decât în restul Uniunii Sovietice, întrucât în aceste societăți, neexpuse anterior sovietizării, apelul la patriotism și la idealurile regimului comunist nu aveau efectul scontat.

Drept urmare, sarcinile mijloacelor de informare în masă în teritoriile respective, unde acestea – pe lângă reconstrucția postbelică – trebuiau să contribuie la consolidarea și legitimarea regimului comunist, se vor dovedi și mai dificile. Mai mult, transformarea presei locale într-un puternic instrument de propagare a directivelor partidului comunist și de indoctrinare a populației locale în scopul realizării politicii partidului va necesita o cantitate considerabil mai mare de resurse materiale, financiare și umane.

Mecanismele de dirijare și control ale mijloacelor de informare în masă din RSS Moldovenească reprezentau o replică locală a celor de nivel unional. În fruntea aparatului de partid republican se situa Biroul politic al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) din Moldova (în continuare: CC al PC(b)M), responsabil de controlul și supravegherea presei din republică, inclusiv în ceea ce privește problemele organizatorice și numirile personalului de conducere din domeniul presei.

Secția propagandă și agitație (în continuare: SPA) a CC al PC(b)M, o filială a Secției propagandă și agitație a Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) din toată Uniunea (în continuare: CC al PC(b)U), era responsabilă de supravegherea activității mass-mediei locale și plasarea întregului său potențial în serviciul intereselor partidului-stat. Sectorul presă al SPA al CC al PC(b)M, la rândul său, era direct responsabil pentru asigurarea bazei tehnico-materiale și de personal a presei, precum și de punerea în aplicare a instrucțiunilor de partid de nivel central și republican privind conducerea mass-media și supravegherea activității acesteia.

² Brian McNair, *Glasnost, Perestroika and the Soviet Media*, Routledge, 1991, p. 49.

Printre reprezentanții autorităților guvernamentale și de partid sovietice care în primul deceniu postbelic au jucat un rol activ în stabilirea mecanismelor de dirijare și control ale presei din republică s-au numărat: F. G. Brovko – președintele Sovietului Suprem al RSS Moldovenești; N. Salogor, I. Rivkin – secretari ai CC al PC(b)M; S. S. Zelenciuc, S. V. Țaranov, K. U Cernenko – secretari ai CC al PC(b) M privind problemele de agitație și propagandă; Ovcinnikov – locțiitor al secretarului CC al PC(b)M privind problemele de agitație și propagandă; N. Vizitei, I. Berșadski, M. Șleahțici – responsabili de Sectorul presă în cadrul CC al PC(b)M; V. G. Kuznețov – șef al Direcției Poligrafie și Edituri de pe lângă Consiliul Comisarilor Poporului al RSSM; I. Dmitriev – director al Editurii de Stat; M. Faier – director al Editurii de partid a CC al PC(b)M etc.³

Structura presei scrise din RSS Moldovenească, preluând modelul general sovietic, era organizată pe nivele. La nivelul superior se aflau cele mai importante organe de presă locale – ziarele republicane – afiliate aparatului de partid, guvernului și organizațiilor publice din Moldova sovietică. Două cele mai importante organe de presă republicane erau ziarul *Sovetskaya Moldaviya*, organul CC al PC(b) M, Sovietului Suprem și Consiliului Comisarilor Poporului al RSS Moldovenești, publicat în rusă, și ziarul *Moldova Socialistă*, organul CC al PC(b)M și Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, publicat în limba română. La nivelul următor se aflau ziarele raionale, județene (până în 1947) și orașenești, afiliate structurilor de partid și de stat locale, iar la nivelul inferior se afla presă locală (*nizovaya pechat*'), care cuprindea ziarele de tiraj (*mnogotirazhki*), publicații ale organizațiilor sovietice, fabricilor, colhozurilor, instituțiilor de învățământ superior și profesional etc.

Ziarele de importanță majoră, numite unionale, precum *Pravda* sau *Izvestiya*, au jucat și ele un anumit rol în activitatea politică și de educație a populației locale, mai ales în primii ani postbelici. Spre exemplu, în anul 1944, având în vedere numeroasele probleme tehnice și materiale care afectau funcționarea presei locale, autoritățile republicii au încercat să acopere până la 70% dintre necesitățile ziarelor din zonele rurale din contul ziarelor centrale⁴.

În ceea ce privește rețeaua de reviste din republică, după cum era cazul la nivel unional, aceasta se împărțea în două categorii principale, în funcție de mărimea audienței, cu cele adresate unor grupuri de interes special formând majoritatea.

În procesul de impunere a controlului total asupra presei din RSS Moldovenească, noile autorități au întreprins eforturi ample de îmbunătățire a bazei tehnico-materiale și de cadre, de reorganizare a structurii presei scrise (cu scopul unei mai bune adaptări la obiectivele politice de moment) și „de ridicare a nivelului politic și ideologic” al acesteia.

³ Nina Negru, *Formarea bazei poligrafice a RSSM după cel de-al Doilea Război Mondial (Problemele presei sovietice din RSSM în anii 1944-1946)*, în *Magazin bibliologic*, nr. 3-4, 2007, p. 86.

⁴ *Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova* (În continuare: AOSPRM), fond 51, inv. 2, dosar 9 (partea I), fila 66.

Printre primele acțiuni menite să grăbească reluarea activității presei în Basarabia reocupată s-a numărat ședința Biroului CC al PC(b)M din 21 mai 1944, în cadrul căreia s-au discutat măsurile necesare în acest sens. Se preconiza reluarea publicării ziarului *Moldova socialistă* „în teritoriul eliberat al Moldovei”, acesta urma însă să fie redenumit *Moldova sovietică* și să constituie organul CC al PC(b)M, Sovietului Suprem și Consiliului Comisarilor Poporului ai RSS Moldovenești. Întrucât majoritatea populației nu cunoștea alfabetul chirilic, se preconiza ca publicarea ziarului să fie dublată temporar cu caractere latine⁵. Pe durata războiului periodicitatea apariției urma să se ridice la 5 numere pe săptămână, iar tirajul – la 34.500 exemplare, dintre care 15.000 urmau să apară cu caractere chirilice, iar 19.500 cu caractere latine⁶. Un alt ziar republican de limba română preconizat să își reia apariția era *Comsomolistul Moldovei*. Acesta urma să fie redenumit *Tineretul Moldovei* (organul Uniunii Tineretului Comunist Leninist din Moldova) și să aibă o periodicitate a apariției de trei ori pe săptămână; din tirajul de 15.000 de exemplare ale ziarului, 5.000 urmau să apară cu caractere chirilice, iar 10.000 – cu caractere latine. De asemenea, se preconiza reluarea activității ziarelor județene din Soroca, Bălți și Orhei, a cinci ziare raionale din stânga Nistrului și a organului comitetelor orașenesc și raional din Tiraspol – *Drapelul biruinței*.

Rezoluția CC al PC(b)U din 14 iunie 1944, „Cu privire la măsurile de îmbunătățire a muncii politice de masă și de iluminare culturală în RSS Moldovenească”, venea în continuarea eforturilor locale, printre prevederile sale conținându-se necesitatea acordării unei atenții deosebite procesului de conducere a activității presei din republică și permisiunea „oficială” de a publica ziarele republicane, județene și raionale în „limba moldovenească”⁷. În vederea grăbirii implementării dispozițiilor conținute în acest document, deja în iulie 1944, în republică sosește un grup de 41 de propagandiști, format din colaboratori ai Secției propagandă și agitație ai CC al PC(b)U, care pe durata aflării sale în republică va acorda o atenție specială situației din domeniul presei.

Pornind de la indicațiile conținute în documentul menționat anterior, la 15 iulie 1944, Biroul CC al PC(b)M a luat decizia „Cu privire la publicarea ziarelor raionale pe teritoriul Moldovei eliberat de ocupanții germano-români”⁸, printre prevederile căreia se numărau:

1) aprobarea editării ziarelor raionale în „limba moldovenească” în toate raioanele eliberate de pe malul drept al Nistrului și a propunerilor SPA privind titlurile acestora⁹;

⁵ *Ibidem*, dosar 8, fila 141.

⁶ *Ibidem*, file 141-143.

⁷ *Ibidem*, dosar 125, fila 8.

⁸ Lazarev A., *Kul'tura Moldavii za gody Sovetskoy vlasti*. T.2. Chast' 1. Kishinev: Știința.- 1984, dok. 85, str. 115-116.

⁹ AOSPRM, fond 51, inv. 2, dosar 9 (partea I), file 68-69/82-83.

2) însărcinarea secretarilor comitetelor de partid județene, orașenești și raionale de selectarea redactorilor ziarelor raionale din rândul activului de conducere a partidului, confirmarea acestora în cadrul birourilor comitetelor de partid locale și prezentarea lor spre aprobare la Biroul CC al PC(b)M până la 1 august 1944;

3) însărcinarea SPA a CC al PC(b)M de organizarea: unui seminar de 5 zile pentru redactorii ziarelor raionale (între 5 și 10 august 1944) în orașul Soroca; a unor cursuri reduse de calificare (de trei luni de zile) pentru adjuncții ziarelor raionale și secretarii responsabili după programul de 6 luni al cursurilor pentru lucrătorii ziarelor de pe lângă CC al PC(b)U, pentru un număr de 75 de persoane (începând cu 15 august 1944)¹⁰; a unor cursuri de trei luni de zile pentru redactorii literari și corectori, începând cu 1 august 1944), pentru un număr de 60 de persoane¹¹;

4) însărcinarea Ministerului Educației, împreună cu SPA a CC al PC(b)M, de selectarea până la 1 august 1944 a șazeci dintre cei mai buni studenți ai cursurilor pentru profesori în vederea pregătirii acestora pentru funcțiile de adjuncți ai redactorilor și secretari responsabili ai redacțiilor ziarelor raionale;

5) însărcinarea Comisariatului Poporului pentru Industria Locală (*Narkommestprom*) și directorului Trustului pentru Producerea de Cerneluri Tipografice și Fonturi pentru Industria Tipografică (*Poligrafrest*) de pregătirea, la sediul tipografiilor orașelor Bălți și Soroca, a 40 de zețari și 35 de tipografi pentru ziarele raionale și aducerea și montarea până la 20 august 1944 a mașinilor de scris, fonturilor, materialelor poligrafice și hârtiei de ziar în raioanele Camenca, Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Tiraspol, Slobozia, Otaci, Drochia, Ocnița, Târnova, Florești, Brătușeni, Briceni, Bolotina, Edineț, Lipcani, Fălești, Sângerei, Chiperceni și Râspopeni¹².

La sfârșitul verii anului 1944, în scopul grăbirii procesului de restabilire a bazei poligrafice din republică, Moscova aprobă înființarea Direcției Poligrafie și Edituri pe lângă Consiliul Comisarilor Poporului al RSS Moldovenești¹³ și a Biroului republican pentru achiziționări – *Poligrafsnab*¹⁴, care trebuiau să asigure întreprinderile poligrafice și editurile locale cu utilajele, materialele și hârtia de ziar necesare.

Deși substanțială, asistența Moscovei nu va reuși totuși pe durata războiului, mai ales pe parcursul lui 1944, să diminueze în mod esențial problemele materiale și logistice ale presei locale, care afectau atât periodicitatea apariției, cât și volumul circulației ziarelor. După părerea șefului grupului de propagandiști venit de la Moscova, Ghililov, eșecul autorităților locale în asigurarea funcționării presei scrise din republică nu era determinat însă doar de lipsa resurselor materiale și umane, ci, în

¹⁰ Într-o notă ulterioară Ședinței Biroului, adresată SPA a CC al PC(b)U, secretarul CC al PC(b)M, Rivkin, accentua că organizarea cursurilor respective era determinată de imposibilitatea de a obține cadrele respective din alte regiuni ale URSS (AOSPRM, fond 51, inv. 2, dosar 125, fila 37).

¹¹ AOSPRM, fond 51, inv. 2, dosar 9 (partea I), fila 68.

¹² *Ibidem*, file 68-69, 82.

¹³ *Ibidem*, inv. 5, dosar, 511, file 21-28.

¹⁴ *Ibidem*, inv. 2, dosar 125, file 5-6.

mare măsură, și de iresponsabilitatea personalului local răspunzător de furnizarea echipamentului și a hârtiei de ziar. Într-o scrisoare adresată Centrului, la începutul toamnei lui 1944, acesta se plângea că, în ciuda faptului că sovieticii preluaseră controlul asupra teritoriului încă cu șase luni în urmă, în republică până de curând se editase doar un singur ziar republican, *Moldova socialistă*, cu o periodicitate săptămânală și un tiraj de numai 5000 de exemplare. Deși situația în privința presei republicane se îmbunătățise înainte de luna septembrie 1944 – în această perioadă două dintre ziarele republicane apăreau de trei ori pe săptămână – ziarele județene și raionale continuau să nu fie editate¹⁵. Din același document reiese că cea mai mare parte a indicațiilor din decizia Biroului CC al PC(b)M din 15 iulie 1944 rămăneau neîndeplinite.

Criticile venite de la Centru, precum și din partea reprezentanților săi în teritoriu au determinat autoritățile locale să intensifice eforturile în vederea remedierii situației presei. Astfel, în cadrul ședinței Biroului CC al PC(b)M din 26 septembrie 1944 au fost rediscutate măsurile privind asigurarea apariției ziarelor din republică și îmbunătățirea dirijării activității acestora. Printre acțiunile preconizate se numărau: pregătirea, prin intermediul unor cursuri de două luni de zile (între 15 octombrie și 15 decembrie 1944), a unui număr de 84 de zețari pentru ziarele județene și raionale; solicitarea permisiunii CC al PC(b)U de a publica ziare raionale și județene în celelate teritorii reocupate; trimiterea de către SPA a CC al PC(b)M a unui număr de lucrători responsabili în raioane în vederea acordării sprijinului practic în organizarea apariției ziarelor raionale în termen de până la 5 octombrie 1944; însărcinarea Secțiilor cadre, propagandă și agitație CC al PC(b)M de consolidarea redacțiilor ziarelor republicane *Moldova socialistă* și *Sovetskaya Moldavia* cu cadre jurnalistice cu experiență; crearea, pe lângă Institutul Pedagogic de Stat din Moldova, a unei secții de jurnalism, cu un contingent de 60 de persoane pentru anul de studiu 1944-1945 etc.¹⁶ Ca și în cazurile anterioare, multe dintre deciziile luate vor rămâne neîndeplinite sau vor fi aplicate în practică cu întârziere.

Dorind probabil să atenueze din impresiile negative și atribuirea exclusivă a vinei factorilor republicani, secretarul CC al PC(b)M pentru propagandă și agitație, Zelenciuc, detaliind cauzele întârzierii implementării măsurilor cu privire la presă într-o scrisoare trimisă șefului SPA a CC al PC(b)U¹⁷, Alexandrov, probabil, în octombrie 1944, insista în a pune cea mai mare parte de vină pentru situația nesatisfăcătoare a presei din republică pe lipsa echipamentului poligrafic necesar, fapt ce implica în mod voalat și responsabilitatea factorilor de decizie unionali. După cum rezultă din documentul în cauză, editarea ziarelor din republică încă se făcea doar cu ajutorul celor trei mașini cu imprimare plată de format mic existente în republică, fapt ce explica de ce cele trei ziare republicane existente, dintre care două se dublau, aveau o circulație singulară de doar 15.000 de exemplare în locul celei

¹⁵ *Ibidem*, dosar 125, p. 12; Vezi și: *Ibidem*, dosar 9 (partea a II-a), file 309-310.

¹⁶ *Ibidem*, dosar 9 (partea a II-a), file 401-402.

¹⁷ *Ibidem*, inv. 2, dosar 125, file 39-41.

stabilite de CC al PC(b)U de 50.000, și doar două, în loc de cinci, aveau apariție săptămânală. Rectificând informațiile furnizate anterior de șeful grupului de propagandiști de la Moscova, Zelenciuc informa că, de fapt, două dintre ziarele județene (cele de la Bălți și Soroca) și șapte dintre ziarele raionale se publicau.

Dacă spre începutul lui 1945 situația în privința publicării ziarelor s-a îmbunătățit (în republică apăreau la această dată, deși neregulat, patru ziare republicane¹⁸, patru ziare județene, șaptesprezece ziare raionale în dreapta Nistrului și cinci ziare raionale în stânga sa¹⁹), nu același lucru se putea constata în problema cadrelor. Astfel, dintr-o notă a responsabilului de Sectorul presă cu privire la activitatea Direcției Poligrafie și Edituri recent înființate, I. Berșadski, aflăm că la 1 februarie 1945, dintre cei 66 de lucrători tehnici necesari activau doar opt, iar 25 erau în curs de pregătire²⁰. Tot aici se menționa că recrutarea contingentului de 84 de zețari, stabilită prin decizia Biroului CC al PC(b)M din 26 septembrie 1944, eșuase, reușindu-se pregătirea a doar 35 de persoane și că, în legătură cu creșterea planificată în viitorul apropiat a numărului de instituții poligrafice și ziare din republică, necesitățile de personal tehnic urmau să se ridice la peste 170 de persoane (peste 100 de zețari, 30 de tipografi, 30 de legători de cărți, 10 stereotipiști).

Odată cu încheierea războiului, situația în domeniul înzestrării tehnico-materiale a presei se îmbunătățește rapid. Spre 1946, RSS Moldovenească primește 60 de vagoane cu utilaje tipografice din URSS, precum și din Germania și România, în contul reparațiilor de război, fapt ce a permis reluarea activității industriei poligrafice la o capacitate aproape normală. Deja în prima jumătate a aceluiași an, circulația singulară a ziarelor din republică s-a ridicat la 198.000 de exemplare, dintre care 153.000 erau în „limba moldovenească”²¹. Printre ziarele republicane se numărau *Sovetskaya Moldaviya*, *Moldova socialistă*, *Țăranul sovietic*, *Tineretul Moldovei* și versiunea sa de limba rusă *Molodezh' Moldavii*, *Zheleznodorozhnik Moldavii*, *Tânărul leninist* (dublat în limba rusă cu titlul *Yunyy Leninet*), *Na boyevom postu* (organul secției politice a Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne al RSSM). La nivel județean apăreau *Steagul roșu* la Soroca, *Luceafărul roșu* la Bălți, *Puterea Sovietelor* la Orhei, *Viața nouă* la Bender și *Biruința stalinistă* la Cahul, iar la nivel raional – *Steagul biruinței* la Tiraspol, *Drumul leninist* la Camenca, *Calea stalinistă* la Slobozia, *Lupta leninistă* la Dubăsari, *Colhoznicul de pe malul Nistrului* la Grigoriopol, *Drumul socialist* la Râbnita. Și situația revistelor a cunoscut o îmbunătățire considerabilă: dacă în

¹⁸ *Ibidem*, inv. 3, dosar 257, fila 19.

¹⁹ *Ibidem*, file 10-11.

²⁰ *Ibidem*, file 21-23.

²¹ În republică existau la acel moment opt ziare republicane (cu un tiraj total de 155.000 de exemplare, inclusiv 110.000 în limba română), cinci ziare județene (cu o circulație de 35.000 de exemplare, publicate doar în limba română, și șase ziare raionale în stânga Nistrului (cu o circulație de 8.200 de exemplare, publicate doar în limba română). Vezi: AOSPRM, fond 51, inv. 4, dosar 314, file 3-5.

1944 nu apărea nicio revistă, în 1948 numărul acestora se va ridica la cinci, cu un tiraj total de 26.100 de exemplare²².

Aceste cifre vor crește considerabil la începutul anilor '50. Dintr-o scrisoare adresată lui Stalin la 5 mai 1950 de către „lucrătorii ziarelor, revistelor, editurilor și industriei poligrafice, împreună cu reprezentanții organizațiilor obștești ale Chișinăului”, cu ocazia zilei presei sovietice, aflăm că în acel moment în republică apăreau 10 ziare republicane (inclusiv cele dublate), trei ziare orășenești, 33 de ziare raionale, cu un tiraj comun de peste 300.000 de exemplare, și 94 de ziare de tiraj* în proces de organizare. În ceea ce privește revistele, constatăm că ele rămăseseră cinci la număr, dar tirajul total se ridica la 29.000 de exemplare²³; doar cinci ani mai târziu, numărul lor se va ridica la șapte, iar tirajul unic – la 76.000 de exemplare²⁴.

Deși impresionantă, creșterea numărului și circulației ziarelor și revistelor din republică în primii ani postbelici, fapt ce reprezenta o tendință generală în Uniunea Sovietică în primii ani postbelici, nu a reușit transformarea grabnică a presei scrise într-un puternic instrument de propagandă și manipulare. În ciuda îmbunătățirii bazei tehnico-materiale, în condițiile în care importarea cadrelor necesare funcționării ziarelor de limbă română din alte părți ale Uniunii Sovietice nu era posibilă, deficiența cadrelor jurnalistice de limbă română se va menține de-a lungul întregii decade postbelice. Acest lucru a determinat, de fapt, în primăvara anului 1945 acțiuni contradictorii trendului la nivel unional: la doar câteva luni de la înființare, cele șaptesprezece ziare din raioanele din dreapta Nistrului au trebuit să fie desființate din cauza „echipamentului tipografic învechit, a personalului instruit în grabă și a lipsei de personal literar vorbitor de limbă română”²⁵, fiind transmise, împreună cu tirajul, ziarelor județene existente.

Doar doi ani mai târziu, odată cu intensificarea colectivizării²⁶, deși problema cadrelor era departe de a fi rezolvată, autoritățile locale vor considera reînființarea ziarelor raionale drept critică²⁷. Și chiar dacă problemele legate de asigurarea tehnico-materială și cu cadre a acestora, au continuat să rămână până către începutul deceniului următor, numărul ziarelor raionale, în virtutea rolului extrem de important în promovarea propagandei sovietice printre băștinași, se va ridica în doar trei ani de la reînființare, la 60²⁸.

²² *Ibidem*, inv. 5, dosar 510, fila 25.

* Se aveau în vedere cele 94 de ziare ale secțiilor politice ale Stațiilor de Mașini și Tractoare, înființate în a doua jumătate a anului 1950.

²³ *Ibidem*, inv. 9, dosar 315, fila 136.

²⁴ *Ibidem*, inv. 14, dosar 170, file 1-2.

²⁵ *Kul'tura Moldavii za gody soverskoy vlasti*. Tom II. (Chast' 1) *Kul'turnoye stroitel'stvo v Sovetskoy Moldavii*, Știința, Kishinev, 1984, doc. 101, p. 143-144.

²⁶ Vezi mai pe larg la: Igor Cașu & Mark Sandle (2014) *Discontent and Uncertainty in the Borderlands: Soviet Moldavia and the Secret Speech 1956–1957*, *Europe-Asia Studies*, 66:4, 613-644, DOI: 10.1080/09668136.2014.899768).

²⁷ AOSPRM, fond 51, inv. 9, dosar 315, fila 17.

²⁸ *Ibidem*, inv. 10, dosar 269, file 1-3.

Reorganizările structurii presei scrise, mai ales cele a de nivel local, a constituit de fapt o constantă de-a lungul primului deceniu postbelic, fiind cauzate de încercările autorităților de partid de a îmbunătăți nivelul politico-ideologic al presei și de a se asigura că aceasta va capta un număr cât mai larg de cititori. În această serie de restructurări s-a înscris și înființarea în 1950 a celor 94 de ziare ale secțiilor politice ale Stațiilor de Mașini și Tractoare (SMT)²⁹. Acestea, după modelul sovietic din anii '30, trebuiau, alături de ziarele raionale, să joace un rol important în procesul de colectivizare a agriculturii în RSS Moldovenească. În contextul unor schimbări substanțiale ale politicii de stat în domeniul agriculturii după moartea lui Stalin³⁰, ele vor fi însă abrogate doar patru ani mai târziu și înlocuite, începând cu 1956, cu ziarele de tiraj ale colhozurilor (*mnogotirazhki*), al căror număr va crește de la 2 în 1954, la 110 în 1959³¹. Aceeași existență de scurtă durată au avut-o și cele trei ziare de circumscripție – *Calea leninistă* (Cahul), *Calea stalinistă* (Tiraspol) și *Comunistul* (Bălți) – înființate la începutul lunii iulie în 1952³² și desființate doar un an mai târziu³³.

Revenind la aspectele legate de creșterea cantitativă a presei scrise de-a lungul primului deceniu postbelic, aflăm, dintr-un document al SPA a CC al PCM, că în luna februarie 1954 în republică existau opt ziare republicane, dintre care trei aveau ediții bilingve³⁴, iar unul apărea doar în limba română³⁵. Circulația singulară doar a ziarelor republicane se ridica la acest moment la 292.000 de exemplare, numărul de copii în limba română depășindu-l de 2,5 ori pe cel al exemplarelor de limbă rusă. De asemenea, mai existau două ziare specializate, trei ziare orașenești și 84 de ziare raionale, dintre care 21 aveau ediție bilingvă, 35 erau tipărite numai în limba română, iar patru – doar în limba rusă³⁶.

Deși datorită investițiilor tehnice și materiale, tirajul, volumul și periodicitatea presei scrise din RSS Moldovenească au cunoscut o creștere considerabilă spre mijlocul anilor '50, anumite probleme de ordin tehnico-material vor continua să

²⁹ *Ibidem*, inv. 9, dosar 315, fila 136.

³⁰ S.N. Andreyenkov, *Prichiny i al'ternativy reorganizatsii mashinno-traktornykh stantsiy 1958 g.*: <http://www.sibran.ru/upload/iblock/acf/acf020b1e1bbaf7e782b8699b8e797af.pdf>

³¹ I. G. Bardash, *Pechat' Moldavii v period razvitiya i uprocheniya sotsializma (1951-1958)*, Știința, Kishinov, 1975, p. 17-18.

³² AOSPRM, fond 51, inv. 12, dosar 286, file 99-111.

³³ *Ibidem*, dosar 41, fila 52.

³⁴ *Moldova socialistă* avea o circulație totală de 130.000 exemplare (75.000 apăreau în limba rusă și 55.000 în limba română) și apărea de 6 ori pe săptămână; *Tineretul Moldovei* avea o circulație totală de 37.000 exemplare (12.000 în limba rusă și 25.000 în limba română) și apărea de trei ori pe săptămână; *Tânărul leninist* avea o circulație totală de 40.000 exemplare (5.000 în limba rusă și 25.000 în limba română) și apărea o dată pe săptămână.

³⁵ Este vorba despre ziarul *Colhoznicul sovietic*, care avea o circulație de 85.000 de exemplare, dintre care 45.000 apăreau de trei ori pe săptămână, iar celelalte 40.000 de exemplare apăreau de două ori pe lună și făceau parte dintr-o „ediție specială pentru analfabeți”.

³⁶ AOSPRM, fond 51, inv. 13, dosar 234, file 5-11.

existe până către începutul anilor '60, cea mai proastă situație înregistrându-se în domeniul diseminării presei scrise.

O îmbunătățire a situației în acest domeniu va avea loc după decizia din 18 iunie 1953 a CC al PCU „Cu privire la neajunsurile în diseminarea ziarelor și revistelor”, care a determinat organele de partid locale să ia o serie de măsuri, precum stabilirea unor perioade de abonare la presa scrisă cât mai convenabile populației sau creșterea numărului centrelor de abonare și al distribuitorilor de presă. Un rol important în diseminarea periodicelor îl jucau și redacțiile ziarelor și revistelor, care inserau pe paginile lor anunțuri cu privire la începutul perioadei de abonare, promovând experiența celor mai buni distribuitori de presă, publicau recenzii, adnotări, treceri în revistă ale activității unor ziare și reviste individuale etc³⁷.

După cum s-a menționat mai sus, criza de cadre jurnalistice, în special a celor de limbă română, a constituit un alt factor care a întârziat creșterea cantitativă și calitativă a ziarelor și revistelor în „limba moldovenească” în decursul primului deceniu postbelic și constituia un motiv serios de frustrare pentru autoritățile de partid republicane.

Deși, în primii ani postbelici, sute de persoane au beneficiat de cursuri de pregătire a personalului tehnic din domeniul poligrafiei, fapt ce a asigurat buna funcționare a industriei poligrafice într-un timp foarte scurt, numărul jurnaliștilor calificați, în special din rândul băștinașilor, a continuat să rămână scăzut până în prima jumătate a anilor '60. Astfel, între 1945 și 1950, doar 27 de jurnaliști calificați au fost instruiți în cadrul Școlii republicane de partid, 62 de persoane au participat la cursuri jurnalistice de scurtă durată, cei mai mulți dintre aceștia necesitând recalificare, iar alți 27 erau înscriși la diferite instituții de învățământ³⁸. În consecință, chiar și ziarele republicane la începutul anilor '50 încă se confruntau cu insuficiența cadrelor calificate, în special din rândul populației indigene. Astfel, spre exemplu, în aprilie 1951, „avându-se în vedere deficitul mare de cadre ziaristice din rândul moldovenilor”, Biroul CC al PC(b)M aproba solicitarea SPA de a se permite redacției ziarului *Moldova socialistă* să selecteze zece „dintre cei mai erudiți comsomoliști-moldoveni în vederea însușirii bazelor activității ziaristice”³⁹. Situația era la fel de nesatisfăcătoare și în cazul altui ziar de limba română – *Țăranul sovietic*, unde, din cei peste 30 de lucrători literari, doar 9 erau vorbitori de limba română⁴⁰.

În cazul ziarelor locale, situația era agravată de insuficiența acută de cadre jurnalistice chiar și sumar pregătite. Spre exemplu, în cazul celor 94 de ziare ale secțiilor politice ale SMT-lor doar 16 persoane dintre angajați erau jurnaliști profesioniști⁴¹. Eforturile autorităților locale de a rezolva problema cadrelor jurnalistice în cadrul ziarelor locale sunt ilustrate de deciziile Biroului politic al CC al PC(b)M

³⁷ I. G. Bardash, *op. cit.*, p. 26-27.

³⁸ AOSPRM, fond 51, inv. 5, dosar 315, fila 17.

³⁹ *Ibidem*, inv. 10, dosar 46, fila 62.

⁴⁰ I. G. Bardash, *op. cit.*, p. 33.

⁴¹ *Ibidem*.

din vara și toamna anului 1950, care preconizau organizarea în toamna lui 1950, în cadrul Școlii republicane de partid, a unor cursuri de pregătire și recalificare de trei luni de zile⁴² și insistau ca în selectarea candidaților să se dea prioritate „membrilor și candidaților de partid din rândul moldovenilor”. Astfel, în urma ședinței Biroului CC al PC(b)M din 26 septembrie 1950 au fost aprobați candidații pentru audierea cursurilor respective, care trebuiau să înceapă la 1 octombrie 1950⁴³. În termeni de „componență calitativă a cursanților”, prioritatea de bază o constituia pregătirea și recalificarea redactorilor, secretarilor responsabili și lucrătorilor literari ai ziarelor raionale și ziarelor secțiilor politice ale SMT, care erau membri sau candidați pentru a deveni membri ai PCUS și făceau parte dintre moldoveni. Astfel, după cum aflăm dintr-o notă nedatată, adresată secretarului CC al PC(b)M, Brejnev, de către de șeful Secției propagandă și agitație a CC a PC(b)M, Cernenko, dintre cele 61 de persoane prezentate Biroului CC al PC(b)M pentru aprobare: 34 erau membri ai PCUS, 17 erau candidați pentru a deveni membri PCUS, iar 10, inclusiv 9 membri ai Uniunii Tineretului Comunist Leninist din Moldova, erau persoane fără de partid. În ceea ce privește componența etnică: 47 dintre ei erau moldoveni, 5 – ruși, 3 – ucraineni și 6 – evrei⁴⁴.

Lipsa cadrelor jurnalistice constituia, de fapt, o problemă de nivel național. De aceea, la începutul anilor '50 au fost luate o serie de măsuri pentru pregătirea personalului de înaltă calificare pentru presa centrală și locală. La nivelul Uniunii, aceste acțiuni au inclus deschiderea unei facultăți de jurnalism în cadrul Universității de Stat din Moscova în 1952, cu secțiile ziaristică și redacțional-editorială, și începutul specializării Institutului Poligrafic din Moscova în pregătirea cadrelor ingineresti pentru industria poligrafică⁴⁵.

În vederea rezolvării lipsei de cadre jurnalistice la nivelul presei locale sunt adoptate un număr de decizii ale CC al PC(b)U, precum *Cu privire la măsurile de îmbunătățire a ziarelor raionale* (24 ianuarie 1952) și *Cu privire la măsurile de îmbunătățire a ziarelor orășenești* (19 iulie 1952), care obligau organele de partid din republicile unionale, regiuni și republicile autonome să asigure creșterea numărului de jurnaliști din cadrul ziarelor raionale și orășenești.

După cum am menționat anterior, în RSS Moldovenească, Școala republicană de partid a fost cea care a jucat un rol crescând pe parcursul primului deceniu postbelic în formarea cadrelor jurnalistice locale. Inițial, în cadrul secției sale de ziaristică erau organizate cursuri jurnalistice de șase luni și, respectiv, un an de zile, în cadrul cărora se predau bazele marxism-leninismului, economia, limbajul, istoria și practica jurnalismului etc.⁴⁶ Ulterior, lucrătorii în domeniul presei obțineau cunoștințe în do-

⁴² AOSPRM, fond 51, inv. 9, dosar 110, file 51, 79-85.

⁴³ *Ibidem*, inv. 9, dosar 112, file 233-236.

⁴⁴ *Ibidem*, dosar 315, fila 213.

⁴⁵ I. G. Bardash, *op. cit.*, p. 31-32.

⁴⁶ A. Novak, I. Bardash, *Pecheat' Moldavskoy Sovetskoy Sotsialisticheskoy Respubliki*, Mold-reklama, Kishinov, 1968, str. 56.

meniul jurnalismului în cadrul unui program de doi, și mai târziu, de trei ani, care se bazau pe cursurile predate în cadrul facultăților de jurnalism de la universitățile de stat. Secția de ziaristică a funcționat între 1949 și 1956⁴⁷, iar numărul total al jurnaliștilor instruiți în perioada respectivă s-a ridicat la 140 de persoane⁴⁸.

Mulți dintre lucrătorii în domeniul presei din republică erau trimiși pe linia Școlii de partid republicane la cursuri de pregătire ideologică sau profesională, la zi sau la distanță, în cadrul Școlii superioare de partid de pe lângă CC al PCU sau absolveau facultățile de jurnalism din Moscova, Kiev, Harkov, Lvov și din alte universități din cadrul Uniunii⁴⁹. Întrucât, având în vedere dezvoltarea rapidă a presei, aceste cursuri de formare a cadrelor nu vor fi suficiente, în 1966 a fost înființată secția de jurnalism în cadrul Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău.

Pe parcursul anului, Școala republicană de partid oferea și cursuri reduse de perfecționare pentru jurnaliști, în special pentru angajații ziarelor locale. Cursuri de pregătire practică, cu o puternică preferință pentru candidații „din rândul moldovenilor”, erau organizate și în cadrul redacțiilor ziarelor republicane, care ofereau stagii pentru corespondenții muncitori-țărani, studenți, precum și pentru jurnaliștii profesioniști din cadrul presei locale/provinciale.

De mare importanță în formarea și instruirea jurnaliștilor erau și diversele cursuri de lecții și seminare desfășurate de către SPA a CC al PC(b)M și redacțiile ziarelor republicane⁵⁰. Cursurile în cauză acopereau o gamă tematică largă privind teoria și practica jurnalismului, stabileau o serie de sarcini privind reflectarea în presă a problemelor construcției economice și culturale comuniste, elaborau recenzii și treceri în revistă ale activității unor ziare și reviste individuale etc.

O parte din responsabilitatea pentru „îmbunătățirea nivelului ideologic și a competențelor profesionale ale jurnaliștilor” revenea organizațiilor de partid primare din cadrul redacțiilor ziarelor și revistelor. La ședințele membrilor de partid, în cadrul adunărilor lărgite sau în cadrul ședințelor informative zilnice erau audiate și evaluate rapoartele lucrătorilor literari, împărtășite schimbările de experiență sau ținute prelegeri ce vizau perfectarea unei abordări comune asupra unei game de genuri și specii literare (eseuri, articole satirice etc.) și identificarea modalităților de îmbunătățire a limbajului și stilului presei scrise⁵¹.

Eforturile de creștere a numărului de cadre jurnalistice au determinat schimbări cantitative și calitative care s-au făcut simțite mai ales începând cu finele anilor '50. Astfel, dacă în 1951 numărul lucrătorilor literari angajați în cadrul celor 60 de ziare raionale din republică constituia 148 de persoane, în 1958, în cadrul redacțiilor celor doar 35 de ziare orașenești și raionale, rămase după comasarea raioanelor, vor lucra deja 219 jurnaliști profesioniști⁵².

⁴⁷ I. G. Bardash, *op. cit.*, p. 34.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 36.

⁴⁹ A. Novak, I. Bardash, *op. cit.*, p. 56.

⁵⁰ I. G. Bardash, *op. cit.*, p. 38.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, p. 43.

O altă preocupare a organelor de partid și guvernamentale din republică în primul deceniu postbelic au constituit-o măsurile de dezvoltare a rețelei locale de corespondenți din muncitori și țărani (așa-zișii *rabselkori*), proces care va căpăta o importanță crescândă odată cu accederea la putere a lui Nikita Hrușciiov. Creșterea numărului de activiști de presă în RSS Moldovenească în perioada stalinistă, precum și instruirea lor asupra temelor și limbajului corespunzător al scrisorilor adresate ziarelor erau realizate prin intermediul școlilor pentru corespondenții muncitori-țărani, seminarelor, conferințelor, circularelor, scrisorilor individuale, întâlnirilor cu oamenii de rând etc.⁵³

În ceea ce privește „ridicarea nivelului politic și ideologic” al presei scrise din RSS Moldovenească, un rol esențial l-au avut directivele practice conținute în cele aproximativ 50 de decrete și rezoluții de nivel unional privind activitatea mass-media, divizate de către cercetătorul rus R. P. Ovsepyan în trei tipuri⁵⁴. În timp ce cele mai multe dintre documente se refereau la necesitatea „consolidării nivelului problematico-tematic și ideologic al presei și creșterii rolului său în educația politică a oamenilor muncii”, o parte dintre hotărâri abordau problema „izolării ziarelor de organele de partid”, vizând consolidarea conducerii de către partid a presei⁵⁵. Au existat și o serie de documente⁵⁶ în legătură cu așa-zisa „doctrină Jdanov”⁵⁷, care solicitau ridicarea nivelului ideologic al literaturii și artei sovietice și care au expus unor critici brutale și neîntemeiate figuri remarcabile ale culturii sovietice, precum scriitorii Anna Ahmatova, Mihail Zoscenko, compozitorii Dmitri Șostakovici sau Vano Muradeli.

Urmând exemplul presei sovietice centrale, și presa din RSS Moldovenească, sub presiunea criticilor dure din partea organelor de partid locale pentru contribuția slabă la ridicarea nivelului politic și ideologic al literaturii și artei din

⁵³ *Ibidem*, p. 45.

⁵⁴ Ovsepyan R.P. *Istoriya noveyshey otechestvennoy..*; <http://evartist.narod.ru/text/57.htm>; Vezi și: D. Yu. Astashkin, *Ideologicheskiye funktsii sovetskoy pechati v 1945–1953 gg.* (Na primere gazety «Novgorodskaya Pravda») 2008, *Vestnik Novgorodskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, № 49, p. 5: <http://www.novsu.ru/vestnik/vestnik/i.78099/?article=142235>

⁵⁵ D. Yu. Astashkin, *Ideologicheskiye funktsii sovetskoy pechati..*, p. 5.

⁵⁶ Printre acestea s-au numărat hotărârile: „Cu privire la revistele *Zvezda* și *Leningrad*” (14 august 1946), „Cu privire la repertoriul teatrelor dramatice și acțiunile de îmbunătățire al lui” (26 august 1946), „Cu privire la filmul *O viață marcantă*” (septembrie 1946), „Cu privire la opera *O prietenie remarcabilă* de V. Muradeli” (februarie 1948), „Cu privire la deficiențele și acțiunile de îmbunătățire a editării afișelor politice” (noiembrie 1949), „Cu privire la revista *Znamea*” (1949) etc. (Valentina Ursu, *Politica culturală în RSS Moldovenească, 1944-1956*, Pontos, Chișinău, 2013, p. 47: http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/112/V.Ursu_02.01.2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

⁵⁷ Doctrina „Jdanov” era o doctrină culturală sovietică care dicta ca toate formele de exprimare culturală să fie supuse unui control strict de stat și să respingă toate formele de influență occidentală sau „cosmopolitism”.

Moldova sovietică, a inițiat în primii ani postbelici o amplă campanie de denigrare împotriva unui număr de oameni de creație și de știință din republică, printre care s-au numărat G. Meniuc, L. Deleanu, Em. Bucov, D. Vetrov, E. Coca, Șt. Neaga, D. Ghersfeld, P. Șerban etc. Această campanie, purtată mai ales pe paginile celor două și mai importante organe de presă republicane – *Moldova socialistă* și *Sovetskaya Moldaviya* – va dura până la începutul anilor '50.

Directivele unionale mai sus-menționate, urmate, de regulă, de „replici” locale, au asigurat inserarea pe paginile presei din Moldova sovietică a unui conținut problematico-tematic favorabil regimului sovietic, care urma să asigure promovarea obiectivelor sale de natură generală și particulară în acest teritoriu.

În cadrul sarcinilor de natură comună cu cele ale restului presei sovietice, sarcini care vizau punerea și consolidarea bazelor sistemului de guvernare comunist în Basarabia și vor constitui o constantă de-a lungul întregii existențe a RSS Moldovenești, se numărau propagarea activă și explicarea deciziilor organelor de partid centrale și republicane, „asistarea sistematică a cadrelor de partid, sovietice, economice și a intelectualității în însușirea teoriei marxist-leniniste, criticarea amplă a neajunsurilor, propaganda consecventă a realizărilor construcției comuniste, educarea oamenilor muncii în spiritul patriotismului sovietic”⁵⁸, mobilizarea acestora pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor planurilor cincinale etc.

Din momentul reocupării teritoriului dintre Prut și Nistru de către autoritățile sovietice și până la începutul anilor '50, un loc primordial în cadrul tematicii de ordin general abordate de presa din republică l-a ocupat procesul de restabilire a economiei.

Pe durata războiului, tematica economică ocupa un spațiu de ziar larg și era dominată de materiale cu privire la mersul campaniilor de realizare a planurilor de livrare a producției către stat, desfășurarea întrecerii socialiste⁵⁹, muncilor agricole (semănatul, strângerea recoltei etc.), precum și al procesului de refacere a infrastructurii⁶⁰. Spre exemplu, în vederea unei mobilizări cât mai eficiente a muncitorilor care participau la refacerea întreprinderilor industriale, instituțiilor culturale și fondului locativ din Chișinău și popularizării experienței fruntașe în refacerea orașului, autoritățile de partid republicane au permis ziarului *Sovetskaya Moldaviya* în aprilie 1945 să publice o serie de ediții speciale sub titlul *Sovetskaya Moldaviya na stroyke (Moldova Sovietică pe șantierele de construcții)*.

După încheierea războiului, presa a continuat publicarea zilnică, deseori exagerând, a informațiilor despre „avântul de muncă al maselor”, reîntoarcerea la activitate a tot mai multor obiecte industriale, succesele fruntașilor muncii socialiste etc. Odată cu adoptarea în martie 1946 a Legii *Cu privire la planul cincinal de refacere și dezvoltare a economiei naționale a URSS pentru anii 1946-1950*, care trebuia să asigure depășirea nivelului de producție de până la război, și a versiunii

⁵⁸ I. G. Bardash, *op. cit.*, p. 51.

⁵⁹ AOSPRM, fond 51, inv. 2, dosar 9 (partea I), file 65-66.

⁶⁰ *Sovetskaya Moldaviya*, 4 februarie 1945, nr. 24 (323).

sale locale – *Cu privire la planul cincinal de refacere și dezvoltare a economiei naționale a RSS Moldovenești pentru anii 1946-1950* (11 iulie 1946) – presa din republică, pe lângă promovarea obiectivelor de bază ale cincinalului, care vizau refacerea satelor și orașelor, agriculturii și industriei Moldovei, precum și lichidarea analfabetismului⁶¹, s-a axat masiv în a doua jumătate a anilor '40, în contextul pregătirii extinderii colectivizării și în partea dreaptă a Nistrului, pe promovarea reformei agrare, popularizarea legislației sovietice și principiilor muncii socialiste⁶².

Cât privește sarcinile presei scrise din RSS Moldovenească determinate de particularitățile locale, acestea țineau mai ales de facilitarea procesului de asimilare etnică, lingvistică și culturală a băștinașilor în favoarea lui *homo sovieticus*.

Mai ales pe durata războiului, dar și după, autoritățile sovietice insistau asupra reflectării ample și permanente în presă a „faptelor de crime sângeroase ale invadatorilor româno-germani împotriva poporului sovietic”, eforturile axându-se în special pe convingerea populației băștinașe că „imperialiștii români și complicitii acestora – naționaliștii moldo-români – reprezentau cei mai răi dușmani ai poporului moldovenesc”⁶³. Retorica vehementă la adresa României, în special la adresa acțiunilor sale față de Basarabia de până la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, s-a menținut și după intrarea acesteia în cadrul Blocului estic, fiind determinată de temerile sovieticilor în legătură cu posibilitatea ca noua republică să devină un potențial obiect al „iredentismului” românesc. Rolul presei în eforturile de contracarare a acestuia s-a realizat mai ales prin contribuția sa la „fundamentarea” științifică a doctrinei moldovenismului, axată pe afirmarea și promovarea identității naționale, istorice și culturale, a poporului „moldovenesc”; contribuție ce consta în special în alocarea cu regularitate a unui spațiu larg pentru editoriale și materiale ideologilor oficiali în acest sens.

Concluzii: Odată cu revenirea în Basarabia, în primăvara lui 1944, sarcinile autorităților sovietice s-au axat de-a lungul primului deceniu postbelic pe implementarea simultană a măsurilor de asigurare a creșterii calitative și cantitative a presei scrise din Moldova sovietică

Rezolvarea relativ rapidă a problemelor legate de înzestrarea tehnico-materială a presei nu a fost însă în măsură să compenseze lipsa cadrelor de jurnaliști calificați, în special din rândul românilor basarabeni, situație care a continuat să rămână o problemă până la sfârșitul anilor '50. Acest lucru a afectat considerabil „nivelul politic și ideologic” al presei scrise din republică pe parcursul întregii perioade analizate și a limitat capacitatea autorităților de a folosi presa de limbă română în propagarea așa-numitelor avantaje ale regimului sovietic în rândul populației băștinașe și mobilizarea ei la îndeplinirea sarcinilor puse în față de regim.

⁶¹ A. V. Surilov, *Istoriya gosudarstva i prava Moldavskoy SSR (1917-1959)*, Cartea Moldovenească, Kishinev, 1963, str. 238-339.

⁶² AOSPRM, fond 51, inv. 3, dosar 257, fila 36-37.

⁶³ *Ibidem*, dosar 22, fila 44.